

رابطه دشواری در تحمل ابهام و انعطاف پذیری روانشناختی در پیش‌بینی سازگاری اجتماعی با نقش واسطه‌ای بخشش در زنان مطلقه شهرستان خمینی شهر

فردوس مظاهری

کارشناسی ارشد، مشاوره خانواده، موسسه آموزش عالی فیض الاسلام.

نام نویسنده مسئول:

فردوس مظاهری

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۱/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۲۱

چکیده

زنان مطلقه با مشکلات فراوانی در زمینه سلامت مواجه هستند و نیازمند بررسی بیشتر می‌باشند. هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه تحمل ابهام و انعطاف پذیری روانشناختی در پیش‌بینی سازگاری اجتماعی با نقش واسطه‌ای بخشش در زنان مطلقه شهرستان خمینی شهر بود. پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری زنان مطلقه بین سنین ۲۳-۴۷ سال در شهرستان خمینی شهر که به تازگی طلاق گرفته بودند (حداکثر ۲ سال از طلاقشان گذشته و دارای فرزند) در نیمه ی دوم سال ۱۴۰۱ تشکیل داد (۴۶۰ نفر) که ۲۱۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها سنجش «بخشش» در خانواده^۱ - پولارد و همکاران (۱۹۹۸)، سازگاری اجتماعی بل (۱۹۳۸)، انعطاف‌پذیری روانشناختی بوند و همکاران^۲ (۲۰۱۱) و تحمل ابهام ریدل-روزن (۱۹۹۰) بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار)، و آمار استنباطی از روش معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار آماری amos انجام شد. نتایج بیانگر آن بود که مدل ساختاری تحمل ابهام و انعطاف‌پذیری روانشناختی در پیش‌بینی سازگاری اجتماعی با نقش واسطه‌ای بخشش در زنان مطلقه دارای برازش مطلوب است (۰/۱). $P <$ تحمل ابهام بر سازگاری و انعطاف‌پذیری روانشناختی بر سازگاری اجتماعی و بخشش بر سازگاری اجتماعی اثر مستقیم دارد. همچنین بخشش با نقش واسطه‌ای در رابطه بین تحمل ابهام با سازگاری اجتماعی اثر غیرمستقیم دارد؛ تحمل ابهام بر بخشش و انعطاف‌پذیری روانشناختی بر بخشش اثر مستقیم دارد (۰/۱). $P <$ یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که بخشش می‌تواند نقش میانجی رابطه تحمل ابهام و انعطاف‌پذیری روانشناختی در پیش‌بینی سازگاری اجتماعی در زنان مطلقه داشته باشد بنابراین آموزش‌هایی جهت افزایش بخشش لازم و ضروری می‌باشد.

واژگان کلیدی: تحمل ابهام، انعطاف‌پذیری روانشناختی، سازگاری اجتماعی، بخشش، زنان مطلقه.

¹ Family Forgiveness Scale

² bund et al

مقدمه

طلاق^۳ یک حقیقت زندگی مدرن و نتیجه عدم حل مسائل زناشویی یا عدم حل قانونی و رسمی این مشکلات است که به عنوان اجازه قانونی برای جدا شدن از یک فرد به عنوان همسر یا پایان دادن رسمی به یک ازدواج تعریف شده است. معضل فروپاشی روابط زوجها از جمله شایع ترین آسیب های خانوادگی است. در ایران نیز به گزارش مرکز آمار، طی دهه اخیر میزان طلاق های ثبت شده افزایش یافته و روند آن نسبت به گذشته شتاب بیشتری گرفته است (مورتلمن و دفیور^۴، ۲۰۱۸).

تحقیقات زیادی به بررسی آثار مخرب طلاق، به ویژه در زنان پرداخته اند. ترس از آینده، احساس گناه، احساس تنهایی، مشکلات عاطفی و جسمی، مشکلات دوگانگی نقش، مشکلات اقتصادی، انزوای اجتماعی و اختلال هویت، کاهش رضایت از زندگی، پایین آمدن حرمت نفس، احساس بی ارزشی، احساس شکست و ناکامی، بزهکاری، فحشا، انحراف جنسی، خودکشی و سرقت از جمله آثار منفی طلاق برای زوجین و به خصوص زنان است (دال و همکاران^۵، ۲۰۱۵). بطور مثال مطالعه لاول^۶ (۲۰۱۲) نشان داد که زنان مطلقه نسبت به مردان، سطوح بالاتری از فشار مالی را تجربه کرده و به میزان بالاتری به افسردگی دچار می شوند. بوراسا^۷ (۲۰۱۵) نیز گزارش کرد که بعد از طلاق کیفیت زندگی زنان به دلیل مشکلات مالی بیش از مردان افت میکند. در همین راستا مطالعات نشان میدهند که تجربه طلاق، سازگاری زوجین را در کلیه ابعاد روان شناختی، جسمانی، هیجانی و اجتماعی تحت تاثیر قرار می دهد (الشریف و همکاران، ۱۳۹۴) که در راس آنها سازگاری اجتماعی^۸ قرار دارد. سازگاری اجتماعی به عنوان مهم ترین نشانه سلامت روان از مباحثی است که در دهه های اخیر توجه بسیاری از جامعه شناسان، روانشناسان و به ویژه مربیان را به خود جلب کرده است (آقا یوسفی همکاران، ۱۳۹۳). سازگاری اجتماعی بر این ضرورت متکی است که نیازها و خواسته های فرد با منافع و خواسته گروهی که در آن زندگی می کنند، هماهنگ و متعادل شود و تا حد امکان از برخورد مستقیم و شدید با منافع و ضوابط گروهی جلوگیری شود (یا و همکاران^۹، ۲۰۱۲). محققان طلاق، طلاق را به عنوان پدیده ای معرفی میکنند که با اثر بر بسترهای اجتماعی و راهبردهای تعاملی، سازگاری اجتماعی زنان مطلقه را مختل می نماید (رادگرز و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۱). به طور کلی سازگاری را توانایی آمیزش، انطباق، مصالحه، همکاری و کنار آمدن با خود، محیط و دیگران تعریف کرده اند. سازگاری اجتماعی شامل سازگاری فرد با محیط اجتماعی خود است که این سازگاری ممکن است با تغییر دادن خود و یا محیط به دست آید. به عبارت دیگر سازگاری اجتماعی مجموعه کنش و رفتارهایی است که فرد در موقعیت ها و شرایط جدید به منظور ارائه پاسخ های مناسب به محرک های موجود بروز میدهد. سازگاری میتواند در حیطه های مختلفی مطرح شود و ابعاد اجتماعی، خانوادگی، عاطفی، شغلی و غیره را شامل شود. برخی از صاحب نظران سازگاری اجتماعی را در رأس سایر ابعاد تلقی میکنند. نتایج پژوهش ها بیانگر آن است که زنان مطلقه، به دلیل درگیری روانشناختی، شناختی و هیجانی، نمیتوانند روابط اجتماعی خود را مانند گذشته ادامه داده و از این رهگذر سازگاری اجتماعی آنان آسیب می بیند (حیدری و حبی، ۱۳۹۷).

در این میان، برخی سازه ها بر میزان سازگاری اجتماعی افراد تاثیرگذار است و عدم تحمل ابهام، از سازه های معمول برای پژوهش در زمینه بی نظمی عاطفی در سلامت روان است. عدم تحمل ابهام به عنوان گرایش افراد به نشان دادن واکنش منفی به رویدادها و موقعیت های مبهم، مستقل از احتمال رخداد یا پیامدهای مربوط به آن تعریف شده است. تحمل ابهام سازه آسیب پذیر روانشناختی مهم و یک عامل فراتشخیصی با اهمیت است که نقش مهمی در آسیب شناسی روانی دارد (داگز و همکاران^{۱۱}، ۱۹۹۸). عدم تحمل ابهام سازه ای است که احتمالاً میزان افسردگی، اضطراب و استرس را در زنان مطلقه تحت تاثیر قرار میدهد، زیرا تحمل کردن ابهام، به عنوان یک خطای شناختی که چگونگی درک، تفسیر و واکنش افراد را نسبت به موقعیت های مبهم تحت تاثیر قرار میدهد، تعریف شده است (داودیان و همکاران، ۱۴۰۱). به طور کلی عدم تحمل بلا تکلیفی و ابهام، متوسل شدن به راه حل های سیاه و سفید و توافق زودرس در مورد جنبه های ارزشمند است و غالباً با نادیده گرفتن واقعیت و میل به پذیرش کلی یا رد کردن بی قید و شرط همراه است. طبق این مدل اشخاصی که تحمل ابهام پایینی دارند، زمانی که با مشکلی مواجه میشوند به

³ Divorce⁴ Mortelmans, D., & Defever⁵ Dahl, S. Å., Hansen, H. T., & Vignes⁶ Lavelle⁷ Bourassa⁸ Social Adgustment⁹ Yau, H. K., Sun, H., & Fong Cheng¹⁰ Rodgers, B., Gray, P., Davidson, T., & Butterworth¹¹ Dugas, Gagnon, Ladouceur & Freeston

سرعت به سوی بسته‌های ادراکی و مفهومی حرکت می‌نمایند و برعکس افرادی که تحمل ابهام بالایی دارند با موقعیت سازمان یافته یا موقعیتی که پایان آن نامشخص است، مقابله ای موفقیت آمیز دارند، در این حالت تحمل ابهام می‌تواند میل و رغبت فرد را به توانایی پذیرش تجربه‌های متفاوت یا موقعیتهای نامشخص ایجاد کند (اسماعیل پور و همکاران ۱۳۹۲).

انعطاف‌پذیری افراد در میزان بروز آسیب‌ها و سطح عملکرد اجتماعی آن‌ها نیز نقش بسیار تعیین‌کننده دارد و به‌عنوان ویژگی عمده‌ی شناخت انسان توصیف شده که به توانایی فرد برای در نظر گرفتن هم‌زمان بازنمایی‌های متناقض از یک شیء یا یک رویداد اشاره دارد (دنيس و وندروال^{۱۲}، ۲۰۱۰). از این‌رو، انعطاف‌پذیری و سازگاری، ساختارهایی مرتبط هستند، به طوری که سازگاری به گروهی از راهکارهای شناختی و رفتاری فرد اشاره دارد که برای مقابله با موقعیت‌های استرس‌زا از آن‌ها استفاده می‌شود، در حالی که انعطاف‌پذیری بر نتایج انطباقی در مواجهه با یک موقعیت مخالف تکیه می‌کند. همچنین سازگاری روندی است که از بدو تولد همراه انسان‌ها بوده و در دوره‌های مختلف زندگی به شیوه خاص تحقق می‌یابد (سalam و مونتز^{۱۳}، ۲۰۱۶). انعطاف‌پذیری روانشناختی به توانایی افراد برای تمرکز بر موقعیت کنونی و استفاده از فرصت‌های آن موقعیت برای گام برداشتن در راستای اهداف و ارزش‌های درونی با وجود حضور رویدادهای روان‌شناختی چالش برانگیز یا ناخواسته اشاره دارد (کیانو، ژو، لائو، ژانگ، لی و چن^{۱۴}، ۲۰۲۰). انعطاف‌پذیری روان‌شناختی توانایی فرد برای پاسخ‌گویی به رویدادها، شناخت‌ها یا احساسات چالش برانگیز است به گونه‌ای که پیامدهای چنین تجربیاتی را تغییر داده و عملکرد انطباقی را بهبود بخشد؛ لذا، توانایی تغییر مسیر از یک پردازش شناختی یا پاسخ به پردازش شناختی دیگر نشانه انعطاف‌پذیری در شناخت است. عدم انعطاف‌پذیری شناختی، نه تنها در افراد با آسیب‌های مغزی، بلکه در افراد دارای تحول بهنجار مغزی هستند نیز دیده شود (مجتهدحایری، ۱۳۹۷). مدل انعطاف‌پذیری روانشناختی این نظر را مطرح میکند که انعطاف‌پذیری روان‌شناختی مستلزم توانایی برقراری ارتباط با لحظه حال و قدرت متمایزسازی خود از افکار و تجارب درون-روانی است. انعطاف‌پذیری روانشناختی حاصل شش فرایند پذیرش، گسلش شناختی، در زمان حال بودن، خودزمینه‌ای، ارزش‌ها و فعالیت متعهدانه است (ایمانی و پورشهبازی، ۱۳۹۵).

یکی از متغیرهایی که اثر مثبت شگرفی بر سازگاری به صورت عام و سازگاری اجتماعی به صورت خاص دارد و در سال‌های اخیر توجه بسیاری از پژوهشگران را به خود جلب نموده است، بخشش^{۱۵} می‌باشد (قاسم زاده، معتمدی و سهرابی اسمرو، ۱۳۹۸). فرد با استفاده از گذشت و بخشش، انرژی هیجانی را از سوگواری به سوی احساس امید به زندگی تغییر می‌دهد (اختر و بارلو^{۱۶}، ۲۰۱۸) بیان میکند که بخشش عنصر بسیار مهمی در ارتقاء سلامت فرد و همچنین از مهمترین فرآیندها در بازیابی روابط بین فردی پس از تعارض است. مک کلوگ و همکاران^{۱۷} (۱۹۹۷) گذشت و بخشش را به عنوان مجموعه‌ای از تغییرات انگیزشی در فرد آسیب دیده مفهوم بندی کرده اند که طی آن انگیزه‌های انتقام جویی نسبت به آسیب رسان کم می‌شود و آرزوی خوشی، حسن نیت و انگیزش خود را برای مصالحه با وی افزایش می‌دهد. رای، پارگامنت، پان، یینگلین، شارگن^{۱۸} و همکاران (۲۰۰۵) بخشش را به عنوان یک عامل تسهیل کننده برای مقابله با موقعیت‌های آسیب رسان زندگی همچون طلاق سودمند است. بخشش شامل رهایی از شر افکار منفی، احساسات و رفتارهای منفی در پاسخ به رفتارهای نادرست و جایگزین کردن رفتارها و عکس العمل‌های مثبت در مقابله با خشم و پرخاشگری ناشی از آسیب است. در نتیجه ممکن است با افزایش گذشت و بخشش، سازگاری اجتماعی زنان مطلقه نیز فزونی یابد.

پژوهش‌های متعددی نقش عوامل مختلف را بر سازگاری اجتماعی بررسی کرده اند، لیکن تا کنون نقش واسطه‌ای بخشش در تعدیل سازه‌های عدم تحمل ابهام و انعطاف‌پذیری روانشناختی مورد بررسی واقع نشده است. پژوهش حاضر در پی پاسخ به این سوال است که آیا تحمل ابهام و انعطاف‌پذیری روانشناختی در پیش‌بینی سازگاری اجتماعی با نقش واسطه‌ای بخشش در زنان مطلقه شهرستان خمینی شهر رابطه دارد؟

¹² Dennis, J. P., & Vander Wal¹³ Salam, B. & Mounts¹⁴ Qiao, L., Xu, M., Luo, X., Zhang, L., Li, H., & Chen¹⁵ Forgiveness¹⁶ Akhtar & Barlow¹⁷ McCullough & et al¹⁸ Rye, M. S; Pargament, K. I; Pan, W; Yingling, D, W; Shogren

روش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی با رویکرد مدل یابی معادلات ساختاری انجام شد. جامعه آماری این پژوهش را زنان مطلقه بین سنین ۲۳-۴۷ سال در شهرستان خمینی شهر که به تازگی طلاق گرفته بودند (حداکثر ۲ سال از طلاقشان گذشته و دارای فرزند) در نیمه دوم سال ۱۴۰۱ تشکیل داد که تعداد جامعه پژوهش ۴۶۰ نفر در شهرستان خمینی شهر بود. روش نمونه گیری به صورت تصادفی بود. براساس تعداد جامعه با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شد که ۲۱۰ نفر حجم نمونه را تشکیل داد. ملاک ورود به پژوهش زنان مطلقه بین سنین ۲۳-۴۷ سال در شهرستان خمینی شهر، مدت زمان طلاق حداکثر ۲ سال و داشتن فرزند بود و ملاک خروج از پژوهش عدم تمایل به پاسخ به پرسشنامه ها و پاسخگویی ناقص به سوالات بود. جهت تجزیه و تحلیل داده ها در سطح توصیفی و استنباطی عمل شد. در سطح توصیفی جهت سنجش متغیرهای پژوهش از میانگین و انحراف معیار استفاده شد. در سطح استنباطی جهت بررسی روابط بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون و مدل یابی معادلات ساختاری بود. در این پژوهش، برای برآورد ضرایب اثر و شاخص های برازش مدل از روش معمول بیشینه احتمال استفاده شد. همچنین نرم افزار تحلیل داده ها برنامه SPSS و AMOS نسخه ۲۴ بود.

ابزار اندازه گیری

پرسشنامه مقیاس سنجش «بخشش» در خانواده^{۱۹} - پولارد و همکاران (FFS)

این مقیاس برای یافتن میزان بخشایش در خانواده ها و نیز ابعاد بخشایش طراحی و ساخته شده است و شامل دو قسمت می باشد یک قسمت مربوط به خانواده اصلی (نسل اول با ۲۰ سوال اول) و قسمت دیگر مربوط به خانواده هسته ای یا نسل دوم (زوجین با ۲۰ سوال دوم) می شود (رستمی و همکاران، ۱۳۹۳). فرم اصلی مقیاس شامل ۴۰ سوال است و سوالات در مورد وضعیت رنجش ها و دلخوری ها و همچنین بخشایش و گذشت در بین اعضای خانواده می باشد (امیر خسروی و همکاران، ۱۴۰۱). همچنین این مقیاس ۵ مولفه شامل درک واقع بینانه، به رسمیت شناختن، جبران، دلجویی کردن، احساس بهبودی یا سبکبالی را اندازه گیری می کند (پولارد و همکاران، ۱۹۹۸). شیوه نمره گذاری آن به شیوه لیبرت به این صورت که به تقریباً همیشه ۴ نمره، اغلب اوقات همین طور ۳ نمره، بندرت همینطور ۲ نمره و اصلاً اینطور نیست ۱ نمره تعلق می گیرد (زهتاب نجفی و همکاران، ۱۳۹۰). سوالات ۱، ۲، ۵، ۷، ۸، ۹، ۱۱، ۱۴، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۵، ۲۸، ۲۹، ۳۱، ۳۴، ۳۷، ۳۸ و ۴۰ سوالات مثبت مقیاس و سوالات ۳، ۴، ۶، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۹، ۲۳، ۲۴، ۲۶، ۲۷، ۳۰، ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۶ و ۳۹ سوالات منفی مقیاس هستند (پولارد و همکاران، ۱۹۹۸). در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب آلفای کل سوالات ۰/۹۱ به دست آمد. ان پرسشنامه توسط پولارد و اندرسون^{۲۰} (۱۹۹۸) هنجاریابی شده است و آلفای کرونباخ را ۰/۸۴ به دست آوردند و سیف و بهاری (۱۳۸۰) در جامعه ایرانی با تاکید بر ضریب اعتبار، ضریب عاملی، ضریب تمییز، ضریب همبستگی، رگرسیون خطی آزمون آماری هنجاریابی شده است. پایایی قسمت مربوط به خانواده ۰/۸۴، قسمت مربوط به زوجین ۰/۸۵ می باشد. پایایی بعد واقع بینی در زوجین ۰/۳۹، بعد تصدیق و تشخیص خطا ۰/۵۳، بعد جبران ۰/۱۴، بعد دلجویی ۰/۰۳ و بعد بهبودی و سبکبالی ۰/۴۷ و پایایی بعد واقع بینی در خانواده زوجین ۰/۲۲، بعد تشخیص و تصدیق ۰/۵۷، بعد جبران ۰/۳۳، بعد دلجویی ۰/۵۹ و بعد بهبودی ۰/۳۵ می باشد. در پژوهش دغاغله و همکاران (۱۳۹۰) ضریب آلفای کرونباخ و تنصیف برای پرسشنامه مذکور به ترتیب ۰/۸۵ و ۰/۷۵ به دست آمد.

سیاه سازگاری اجتماعی^{۲۱} (BAI) بل^{۲۲} (۱۹۳۷)

سیاه سازگاری بل از ۱۶۰ سوال تشکیل شده است که در این پژوهش از خرده مقیاس ۳۲ سوالی سازگاری اجتماعی آن استفاده شده است. سوالات به صورت گزینه ای شامل بله ۱ نمره، خیر ۲ نمره و نمی دانم نمره ای تعلق نمی گیرد (اسماعیلی شاد و

¹⁹ Family Forgiveness Scale

²⁰ Pollard & Anderson

²¹ Bell Adjustment Inventory (BAI)

²² Bell

همکاران، ۱۳۹۸). نمرات بالاتر در این سیاهه نشان دهنده ضعف در سازگاری اجتماعی است (جاین و پاندی^{۲۳}، ۲۰۲۰). در داخل برای بررسی پایایی سیاهه از روش کودر ریچاردسون استفاده شده که ضریب ۰/۷۲ به دست آمده است و روایی آن نیز بررسی و ضرایب همبستگی بین سوالات و نمره کل در دامنه بین ۰/۲۳ و ۰/۵۶ و معنادار در سطح ۰/۰۱ به دست آمده است که نشان دهنده روایی سازه سیاهه است (صبری و همکاران، ۱۳۹۳). همچنین در سایر پژوهش‌ها آلفای کرونباخ برای بررسی پایایی محاسبه و ضریب ۰/۸۶ (ترخان و احمدی لاشکی، ۱۳۹۳) و ضریب ۰/۷۹ به دست آمده است (محمدی و کمالی، ۱۳۹۷). در خارج از کشور برای بررسی پایایی سیاهه سازگاری اجتماعی از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۱ محاسبه شده است (شارما^{۲۴}، ۲۰۱۸). در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب آلفای کل سوالات ۰/۸۰ به دست آمد.

پرسشنامه پذیرش و عمل - نسخه دوم^{۲۵} (AAQ-II) بوند^{۲۶} و همکاران (۲۰۱۱)

جهت تعیین نمره انعطاف‌پذیری روانشناختی در این پژوهش از پرسشنامه پذیرش و عمل - نسخه دوم استفاده شده است. این پرسشنامه شامل ۱۰ سوال است (عباسی و همکاران، ۱۳۹۱). نمره‌گذاری پرسشنامه در طیف لیکرت ۷ درجه‌ای صورت می‌گیرد به این صورت که هرگز این طور نیست ۱ نمره، خیلی به ندرت ۲ نمره، بندرت ۳ نمره، گاهی اوقات ۴ نمره، بیشتر اوقات ۵ نمره، تقریباً همیشه ۶ نمره و همیشه ۷ نمره تعلق می‌گیرد (فرخی و همکاران، ۱۳۹۶). سوالات ۱، ۶ و ۱۰ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود. به این صورت که هرگز این طور نیست ۷ نمره، خیلی به ندرت ۶ نمره، بندرت ۵ نمره، گاهی اوقات ۴ نمره، بیشتر اوقات ۳ نمره، تقریباً همیشه ۲ نمره و همیشه ۱ نمره تعلق می‌گیرد. در داخل ایران در یک پژوهش برای بررسی قابلیت اعتماد پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب ۰/۸۴ به دست آمده است (کهتری هرزنگ و همکاران، ۱۳۹۷). در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب آلفای کل سوالات ۰/۷۰ به دست آمد.

مقیاس تحمل ابهام

مقیاس تحمل ابهام ریدل - روزن (۱۹۹۰) دارای ۴۱ ماده است که در این پژوهش از فرم کوتاه ۲۲ ماده ای آن استفاده شده است که تحمل ابهام را با استفاده از یک مقیاس هفت درجه‌ای از (کاملاً مخالف تا کاملاً موافق) ارزیابی میکند و ده ماده آن به شکل معکوس نمره‌گذاری میشود (هانگ، گرانت، داوسون، استینسون^{۲۷} و همکاران، ۲۰۰۶). ملایکن^{۲۸} (۱۹۹۳) ضیب اعتبار آلفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۸۶ گزارش کرده است. همچنین هرمن^{۲۹} و همکاران (۲۰۰۹) اعتبار و روایی این ابزار را ۰/۹ مناسب گزارش کرده‌اند. در پژوهش حاضر برای بررسی پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب آلفای کل سوالات ۰/۷۳ به دست آمد.

نتایج

جدول ۱ - ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

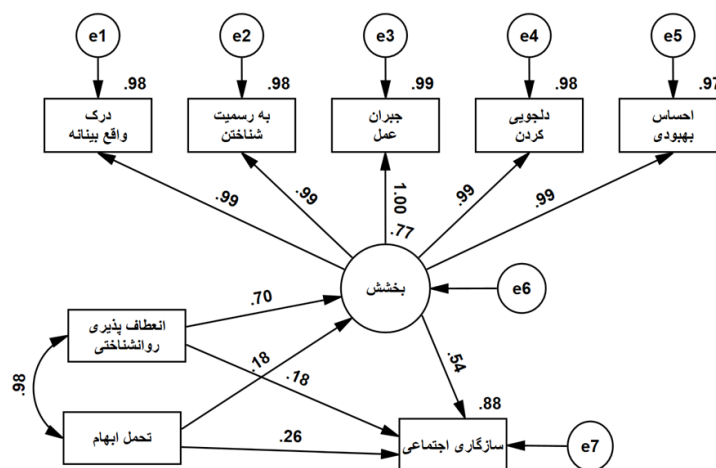
متغیرهای پژوهش	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
سازگاری اجتماعی	۱								
تحمل ابهام	۰/۷۳۱**	۱							
انعطاف‌پذیری روانشناختی	۰/۷۴۲**	۰/۷۳۴**	۱						
درک واقع بینانه	۰/۷۳۳**	۰/۶۶۱**	۰/۶۰۲**	۱					
به رسمیت شناختن	۰/۶۲۵**	۰/۷۸۱**	۰/۷۰۸**	۰/۷۵۳**	۱				

^{۲۳} Jain & Pandey^{۲۴} Sharma^{۲۵} Acceptance and action Questionnaire-II (AAQ-II)^{۲۶} Bond^{۲۷} Huang, Grant, Dawson, Stinson^{۲۸} McLain

			۱	۰/۸۸۲**	۰/۶۷۹**	۰/۶۰۹**	۰/۶۲۹**	۰/۶۴۰**	جبران عمل
		۱	۰/۳۹۱**	۰/۸۷۳**	۰/۶۹۶**	۰/۶۰۸**	۰/۶۷۳**	۰/۶۳۶**	دلجویی کردن
	۱	۰/۵۲۰**	۰/۶۹۲**	۰/۷۴۸**	۰/۶۷۸**	۰/۷۶۴**	۰/۷۹۷**	۰/۷۰۹**	احساس بهبودی
۱	۰/۳۷۷**	۰/۵۶۹**	۰/۷۷۳**	۰/۶۱۵**	۰/۶۴۹**	۰/۷۶۶**	۰/۴۰۷**	۰/۷۸۹**	نمره کل بخشش

** معنادار در سطح ۰/۰۱ * معنادار در سطح ۰/۰۵

جدول ۱ ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. بین تحمل ابهام ($r=0.731$; $p<0.01$)، انعطاف‌پذیری روانشناختی ($r=0.742$; $p<0.01$) و بخشش ($r=0.789$; $p<0.01$) با سازگاری اجتماعی همبستگی معناداری وجود دارد.



نمودار ۱-مدل نهایی و برازش شده پژوهش

جدول ۲- ضریب استاندارد و مستقیم تحمل ابهام بر سازگاری اجتماعی زنان مطلقه

ضرایب غیراستاندارد				ضریب استاندارد	مسیر مستقیم
sig	t	خطای معیار	ضریب b	ضریب بتا	
۰/۰۱۸	۲/۳۶۰	۰/۰۲۲	۰/۰۵۲	۰/۲۵۹	تحمل ابهام → سازگاری اجتماعی

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود ضریب استاندارد و مستقیم تحمل ابهام ($\beta=0.259$ و $\text{sig}=0.018$) بر سازگاری اجتماعی معنادار بود.

جدول ۳- ضریب استاندارد و مستقیم انعطاف‌پذیری روانشناختی بر سازگاری اجتماعی

ضرایب غیراستاندارد				ضریب استاندارد	مسیر مستقیم
sig	t	خطای معیار	ضریب b	ضریب بتا	
۰/۰۲۶	۱/۵۳۲	۰/۰۵۱	۰/۰۷۸	۰/۱۷۶	انعطاف‌پذیری روانشناختی → سازگاری اجتماعی

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود ضریب استاندارد و مستقیم انعطاف‌پذیری روانشناختی ($\beta=0.176$ و $\text{sig}=0.026$) بر سازگاری اجتماعی معنادار بود.

جدول ۴- ضریب استاندارد و مستقیم بخشش بر سازگاری اجتماعی

ضرایب غیراستاندارد				ضریب استاندارد	مسیر مستقیم
sig	t	خطای معیار	ضریب b	ضریب بتا	
۰/۰۰۱	۱۰/۷۳۶	۰/۰۳۳	۰/۳۴۹	۰/۵۳۷	بخشش → سازگاری اجتماعی

همان طور که در جدول ۴- مشاهده می شود ضریب استاندارد و مستقیم بخشش ($\beta = 0/537$ و $\text{sig} = 0/001$) بر سازگاری اجتماعی معنادار بود.

جدول ۵- نتایج بوت استروپ تحمل ابهام بر سازگاری اجتماعی با نقش میانجی بخشش

معناداری	ضرایب استاندارد		مسیر غیرمستقیم
	حد بالا	حد پایین	
0/026	0/270	0/057	تحمل ابهام ← بخشش ← سازگاری اجتماعی

یک فرض زیربنایی الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر وجود مسیر غیرمستقیم است. زمانی که تعداد نمونه چندان زیاد نباشد، بوت استروپ قدرتمندترین و منطقی ترین روش برای دستیابی به اثرات غیرمستقیم را فراهم می آورد. سطح اطمینان 0/95 و تعداد نمونه گیری مجدد بوت استروپ ۳۰۰۰ است. برای تعیین معنی داری تحمل ابهام بر سازگاری اجتماعی از طریق نقش میانجی بخشش از روش بوت استروپ در برنامه ماکرو آزمون پریچر و هیز^{۳۱} (۲۰۰۴) استفاده شد. بر اساس جدول ۵ نتایج بوت استروپ آمده است. در این روش چنانچه حد بالا و پایین این آزمون هر دو مثبت یا هر دو منفی باشند و صفر مابین این دو حد قرار نگیرد در آن صورت مسیر علی غیرمستقیم معنی دار خواهد بود.

جدول ۶- ضریب استاندارد و مستقیم انعطاف پذیری روانشناختی بر سازگاری اجتماعی

ضرایب غیراستاندارد				ضریب استاندارد		مسیر مستقیم
sig	t	خطای معیار	ضریب b	ضریب بتا	ضریب بتا	
0/026	1/532	0/051	0/078	0/176	0/176	انعطاف پذیری روانشناختی ← سازگاری اجتماعی

همان طور که در جدول ۶- مشاهده می شود ضریب استاندارد و مستقیم انعطاف پذیری روانشناختی ($\beta = 0/176$ و $\text{sig} = 0/026$) بر سازگاری اجتماعی معنادار بود.

جدول ۷- ضریب استاندارد و مستقیم بخشش بر سازگاری اجتماعی

ضرایب غیراستاندارد				ضریب استاندارد		مسیر مستقیم
sig	t	خطای معیار	ضریب b	ضریب بتا	ضریب بتا	
0/001	10/736	0/033	0/349	0/537	0/537	بخشش ← سازگاری اجتماعی

همان طور که در جدول ۸- مشاهده می شود ضریب استاندارد و مستقیم بخشش ($\beta = 0/537$ و $\text{sig} = 0/001$) بر سازگاری اجتماعی معنادار بود.

جدول ۹- نتایج بوت استروپ تحمل ابهام بر سازگاری اجتماعی با نقش میانجی بخشش

معناداری	ضرایب استاندارد		مسیر غیرمستقیم
	حد بالا	حد پایین	
0/026	0/270	0/057	تحمل ابهام ← بخشش ← سازگاری اجتماعی

جدول ۹- این قاعده در مورد تحمل ابهام بر سازگاری اجتماعی با نقش میانجی بخشش صدق می کند. در نهایت می توان گفت که فرضیه جزئی تحمل ابهام با نقش واسطه ای بخشش بر سازگاری اجتماعی در زنان مطلقه شهرستان خمینی شهر اثر غیر مستقیم دارد تایید شد.

جدول ۱۰- نتایج بوت استروپ انعطاف پذیری روانشناختی بر سازگاری اجتماعی با نقش میانجی بخشش

معناداری	ضرایب استاندارد		مسیر غیرمستقیم
	حد بالا	حد پایین	
۰/۰۰۱	۰/۵۹۲	۰/۲۲۰	انعطاف پذیری روانشناختی ← بخشش ← سازگاری اجتماعی

نتایج جدول ۱۰- این قاعده در مورد انعطاف پذیری روانشناختی بر سازگاری اجتماعی با نقش میانجی بخشش صدق می کند. در نهایت می توان گفت که فرضیه جزئی پنجم مبنی بر اینکه انعطاف پذیری روانشناختی با نقش واسطه ای بخشش بر سازگاری اجتماعی زنان مطلقه شهرستان خمینی شهر اثر غیر مستقیم دارد تایید شد.

جدول ۱۱- ضریب استاندارد و مستقیم تحمل ابهام بر بخشش زنان مطلقه

ضرایب غیراستاندارد				ضریب استاندارد	مسیر مستقیم
Sig	t	خطای معیار	ضریب b	ضریب بتا	
۰/۰۴۳	۱/۱۶۹	۰/۰۴۸	۰/۰۵۶	۰/۱۸۱	تحمل ابهام ← بخشش

همان طور که در جدول ۱۱- مشاهده می شود ضریب استاندارد و مستقیم تحمل ابهام ($\beta = 0.181$ و $\text{sig} = 0.043$) بر بخشش معنادار بود.

جدول ۱۲- ضریب استاندارد و مستقیم انعطاف پذیری روانشناختی بر بخشش

ضرایب غیراستاندارد				ضریب استاندارد	مسیر مستقیم
sig	t	خطای معیار	ضریب b	ضریب بتا	
۰/۰۰۱	۴/۵۱۶	۰/۱۰۵	۰/۴۷۴	۰/۶۹۸	انعطاف پذیری روانشناختی ← بخشش

همان طور که در جدول ۱۲ مشاهده می شود ضریب استاندارد و مستقیم انعطاف پذیری روانشناختی ($\beta = 0.698$ و $\text{sig} = 0.001$) بر بخشش معنادار بود.

نتایج

این فرضیه همسو با پژوهش های غیاث آبادی فراهانی و جعفری هرنیدی (۱۳۹۹)، خیراللهی و همکاران (۲۰۱۹)، کوروک و واپرلو (۲۰۲۲) و کوتاک^{۳۲} (۲۰۲۱) میباشد. تحمل ابهام مؤلفه ای است که باعث میشود، سازگاری افراد را نسبت به خطری نامعلوم، درونی و مبهم بالا ببرد (بهاروندی، ۱۳۹۹). فردی که دارای قدرت تحمل ابهام پایین است به محض مواجه شدن با موقعیت پیچیده و دشوار احساس ناراحتی میکند و به دلیل معیوب بودن چرخه شناختی قادر نیست راه حل مناسب پیدا کند و بعد از مدتی از تکلیف کناره گیری میکند. این افراد در اغلب موارد در موقعیتهای مبهم دچار اضطراب و درگیری ذهنی شده و در پردازش شواهد جدید شکست میخورند (پنگ^{۳۳}، ۲۰۲۱). در مقابل، افراد دارای تحمل ابهام بالا، تلاش میکنند راه حلی مناسب و منطقی برای رهایی از شرایط مبهم پیدا کنند (کوئر^{۳۴} و همکاران، ۲۰۱۷).

در تبیین یافته های پژوهش میتوان گفت فردی که دارای تحمل ابهام بالایی است بهتر میتواند با دشواری و ابهام موجود در موقعیت کنار بیاید و عملکرد مطلوب خود را حفظ کند (داماری^{۳۵}، ۲۰۱۸). بنابراین، تحمل ابهام نیز به عنوان یک عامل زمینه ای میتواند در رقم زدن میزان سازگاری اجتماعی افراد در شرایط ناخوشایند و استرس آور نقش داشته باشد و همچنین افرادی که انعطاف پذیری شناختی دارند میتوانند مشکلات و موقعیتهای جدید را در سطوح مختلف بررسی کرده و گزینه ها و ایده های جایگزین را ارائه کنند و سازگاری اجتماعی در آنها بیشتر است. بنابراین افرادی که از انعطاف پذیری کمتری برخوردارند، به سختی میتوانند یادگیری های اولیه خود را فراموش کنند، آنها بر یادگیری های قبلی خود که پیامدهای منفی برایشان دارد پافشاری

³² Çutuk³³ Peng³⁴ Koerner³⁵ Damari

میکنند و این پافشاری به سازگاری آنها با شرایط جدید آسیب میرساند و سازگاری را در آنها کاهش میدهد. همچنین بخشش که افراد را در مقابل تجارب و برداشت‌های منفی حفظ می‌کند و بهزیستی روان شناختی را افزایش می‌دهد توانسته است به صورت مستقیم بر ارتباط تحمل ابهام و انعطاف پذیری روانشناختی بر سازگاری اجتماعی تاثیر گذار باشد. بنابراین میتوان گفت افرادی که از بخشش و گذشت بیشتری برخوردارند دارای انعطاف پذیری بیشتر و تحمل ابهام بیشتر می‌باند.

بخشش می‌تواند خطای مرتبط با افکار و احساسات منفی را به افکار و احساسات خنثی و مثبت تبدیل کند (تامپسون^{۳۶} و همکاران، ۲۰۰۵)، که احساسات و عواطف مثبت نیز در برگیرنده ی طیف گسترده ی از حالت‌های خلقی مثبت از جمله شادی، احساس توانمندی، شور و شوق، تمایل، علاقه و اعتماد به نفس و قدرت تحمل ابهام است (واتسون و تلگن^{۳۷}، ۱۹۸۵). بنابراین در تبیین یافته‌ها میتوان گفت بخشش یک فرایند درون فردی است که فرد از میان انواع پاسخ‌های احتمالی در قبال خطا انواع مفروضات قبلی را در هم می‌آمیزد و به درک جدیدی از خطا، فرد خطاکار و پیام‌دهای خطا دست می‌یابد افرادی که دارای خصیصه‌ای بخشودگی هستند به دلیل پردازش‌های شناختی، عاطفی و رفتاری میتوانند تحمل ابهام بیشتری داشته باشند. در این پژوهش از ابزارهای خود گزارشی (پرسشنامه) استفاده شده است و این امر می‌تواند موجب خستگی آزمودنی‌ها و کاهش دقت آنها و تا اندازه‌ای تحریف در پاسخگویی به سؤالات شده باشد. پیشنهاد می‌شود درمانگران و روانشناسان با تمرکز بر این اهمیت بخشش در زنان مطلقه، یک مداخله کمکی، حمایتی و توان بخشی در کنار سایر حمایت‌های روانی - اجتماعی در افزایش بخشش و انعطاف پذیری روانشناختی استفاده کنند و برای افزایش اعتبار بیرونی و افزایش تعمیم پذیری نتایج پژوهش حاضر، پیشنهاد میشود، این پژوهش در موقعیت‌های متنوع فرهنگی، اعتقادی و مذهبی در سراسر کشور تکرار شود.

³⁶ Thompson³⁷ Watson & Tellegen

منابع و مراجع

- ۱) ایمانی، م. پورشهبازی، م. (۱۳۹۵). پیش‌بینی اختلال شخصیت مرزی براساس مولفه‌های انعطاف‌پذیری روانشناختی پذیرش و عمل؛ ارزش‌ها و گسلش شناختی. فصلنامه پژوهش در سلامت روانشناختی. ۱۰(۴): ۹-۱۰.
- ۲) آقا یوسفی، ع. ر. زارع، ح. و بافرانی، س. (۱۳۹۴). بررسی رابطه خود میان بینی با سازگاری اجتماعی دانشجویان. دوفصلنامه علمی پژوهشی شناخت اجتماعی، ویژه نامه: ۱۴۱-۱۵۳.
- ۳) بهاروندی، ب.، کاظمیانمقدم، ک. و هارونرشیدی، ه. (۱۳۹۹). اثربخشی درمان مبتنی بر شفقت بر توانایی تحمل ابهام و اضطراب مرگ سالمندان. مجله روان‌شناسی پیری، ۶(۱): ۱۳-۲۶.
- ۴) حیدری، ر. حبیبی، م. ب. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش خودمتمایزسازی بر پریشانی روان‌شناختی و سازگاری اجتماعی نوجوانان طلاق. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۸(۳۱)، ۱۰۳-۱۱۷.
- ۵) داودیان، م. هاشمی پور، ف. قلیچ خان، ن. ابوذری، ف. (۱۴۰۱). نقش انعطاف‌پذیری روانشناختی، دشواری در تنظیم هیجان و عدم تحمل ابهام در پیش‌بینی پریشانی روانشناختی و وسواس فکری-عملی در بیماران مبتلا به دیابت نوع دو در طول اپیدمی کووید ۱۹. فصلنامه مدیریت پرستاری. ۱۱(۲).
- ۶) الشریف، م. ب. بلالی، ط. اعتمادی، ع.؛ فاتحی زاده، م. بهرامی، ف. (۱۳۹۴). خانواده درمانی پس از طلاق. اصفهان: نشر نگار خانه
- ۷) غیاث آبادی فراهانی، جعفری هرنندی، ر. (۱۳۹۹). پیش‌بینی انعطاف‌پذیری شناختی بر اساس سازگاری اجتماعی و مسئولیت‌پذیری دانشجویان دختر. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۱۰(۴۰)، ۱۳۵-۱۵۰.
- ۸) قاسم زاده، م. معتمدی، ع. سهرابی، ف. (۱۳۹۸). اثربخشی درمان متمرکز بر شفقت بر بهبود سازگاری اجتماعی و گذشت در زنان مطلقه. پژوهش‌نامه زنان، ۱۰(۲۷): ۱۱۷-۱۳۹.
- ۹) مجتهد حایری، ز. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش ذهن آگاهی بر نوروگرایی و انعطاف‌پذیری شناختی مبتلایان به بیش خوری. پایان نامه کارشناسی ارشد. گروه روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه خوارزمی. تهران.
- 10) Akhtar, S., & Barlow, J. (2018). Forgiveness therapy for the promotion of mental well-being: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 19(1), 107-122.
- 11) Çutuk, Z. A. (2021). Mediating role of emotion regulation processes in the relationship between cognitive flexibility and intolerance to uncertainty. *Journal of Educational Sciences & Psychology*, 11(2), 150-161.
- 12) Dahl, S. Å., Hansen, H. T., & Vignes, B. (2015). His, Her, or Their Divorce? Marital Dissolution and. Sickness Absence in Norway. *Journal of Marriage and Family*, 77(2): 461-479
- 13) Damari, H. (2018). Comparing emotion selfconsciousness, ambiguity tolerance, and resilience among addicted and normal individuals. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 8(7), 75-80.
- 14) Dugas, M. J., Gagnon, F., Ladouceur, R., & Freeston, M. H. (1998). Generalized anxiety disorder: A preliminary test of a conceptual model. *Behaviour research a*
- 15) Herman JL, Stevens MJ, Bird A, Mendenhall M, Oddou G. The Tolerance for Ambiguity Scale: towards a more refined measure for international management research. *Int J Interact Relat*. 2009; (34): 58-65
- 16) Huang B, Grant BF, Dawson DA, Stinson FS, Chou SP, et al. Race-ethnicity and the prevalence and co-occurrence of Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition, alcohol and drug use disorders and Axis I and II disorders: United States, 2001 to 2002. *Compr Psychiatry*. 2006; (47): 252-257.
- 17) Kheyrollahi, M., Jafari, A., Ghamari, M., & Babakhani, V. (2019). Design of model cognitive flexibility based on Trend Analysis of Changes of Life Cycle in demanding couples of divorce. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 10(39), 157-180
- 18) Koerner, N., Mejia, T., & Kusec, A. (2017). What's in a name? Intolerance of uncertainty, other uncertainty-relevant constructs, and their differential relations to worry and generalized anxiety disorder. *Cognitive Behavior Therapy*, 46(2), 141-161. [http://dx. doi. org/10. 1080/16506073. 2016. 1211172](http://dx.doi.org/10.1080/16506073.2016.1211172)

- 19) Körtük, S., & Vapurlu, S. (2022). The Mediating Role of Self-Forgiveness in the Relationship between Perceived Social Support and Adjustment to Divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 63(4), 277-297.
- 20) Lavelle, D. (2012) The selection of subcontractors: is price the major factor? In: Boyd, D (Ed) *Procs 23rd Annual ARCOM Conference*, 3-5 September 2007, Belfast, UK, Association of Researchers in Construction Management, 65-73.
- 21) McCullough, M. E; Worthington, E. L & Rachal, K. C, (1997). Interpersonal forgiving in close relationships. *Journal of personality and Social Psychology*, 73: 321-336
- 22) Mortelmans, D., & Defever, C. (2018). Income Trajectories of Lone Parents After Divorce: A View with Belgian Register Data. In *Lone Parenthood in the Life Course* (pp. 191-211). Springer, Cham.
- 23) Peng, L. (2021). A Correlative study on epistemic modal use and tolerance of ambiguity: Based on functionalist theories in second language acquisition. *International Journal of Language and Linguistics*, 9(4), 169-179. doi=10. 11648/j. ijll. 20210904. 15
- 24) Rodgers, B., Gray, P., Davidson, T., & Butterworth, P. (2011). Parental divorce and adult family, social and psychological outcomes: the contribution of childhood family adversity.
- 25) Salam, B. & Mounts N. S. (2016). International note: Maternal warmth, behavioral control: Relations to adjustment of Ghanaian early adolescents. *Journal of adolescence*, 49,99-104
- 26) Sharma, A. (2018). *Understanding color management*. John Wiley & Sons.
- 27) Thompson, L. Y., Snyder, C. R., Hoffman, L., Michael, S. T., Rasmussen, H. N., Billings, L. S., et al. (2005). Dispositional forgiveness of self, other, and situations. *Journal of Personality*, 73, 316-360.
- 28) Watson, C. L. A., & Tellegen, A. (1985). Toward a consensual structure of mood. *Journal of Psychological Bulletin*, 98, 219- 235.
- 29) Yau, H. K., Sun, H., & Fong Cheng, A. L. (2012). Relationships among academic, social and psychological adjustments to university life: Comparisons across gender. *Tertiary Education and Management*, 18(2), 97-113.